

Мицик О.О.
к.е.н., ст.викл. НТУУ «КПІ»
Урুকова А.О.
студентка, ФММ НТУУ «КПІ»

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВИХ ГРУП В УКРАЇНІ

Дослідження промислово-фінансових груп, особливостей їх діяльності на теренах України. Виявлення засобів виведення діючих нині в Україні промислово-фінансових груп на офіційний міжнародний рівень, активізації взаємодії їх на міжнародних ринках з метою підвищення конкурентоспроможності окремих галузей економіки, так і зростання добробуту країни загалом.

The industrial-financial groups, their activities on the territory of Ukraine are researched. Identification of output currently in use in Ukraine industrial and financial groups to the official international level, enhancing their cooperation on international markets to increase the competitiveness of specific industries, and growing prosperity of the country as a whole.

Ключові слова: промислово-фінансові групи, міжнародні ринки, конкурентоспроможність.

Вступ. У процесі становлення нових форм господарювання в Україні суттєво змінюються виробничі відносини, розвиток яких детермінується прогресом продуктивних сил суспільства. Забезпечення ефективності функціонування як окремих суб'єктів господарювання, так і економіки загалом, неперервності відтворювального процесу у національній економіці об'єктивно потребує інтеграції фінансового і промислового капіталу у вигляді різноманітних організаційно-економічних форм взаємодії банківських установ, підприємств і організацій усіх галузей національної економіки. Це неминуче призводить до створення промислово-фінансових груп (далі – ПФГ), які контролюють більше половини внутрішнього ринку виробництва країни і більшу частину експорту.

Постановка задачі. Недосконалість українського законодавства в сфері регулювання процесів створення і діяльності ПФГ гальмує поширення промислово-фінансової інтеграції. Завданням даної роботи є пошук засобів виведення діючих нині в Україні промислово-фінансових груп на офіційний міжнародний рівень, активізації взаємодії їх на міжнародних ринках з метою підвищення конкурентоспроможності як окремих галузей економіки, так і зростання добробуту країни загалом.

Результати дослідження. Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» (далі – Закон) детермінує дану категорію як об'єднання, до

якого можуть входити промислові та сільськогосподарські підприємства, банки, наукові і проектні установи, інші установи та організації всіх форм власності, що мають на меті отримання прибутку, та яке створюється за рішенням Уряду України на певний термін з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міждержавними договорами, а також виробництва кінцевої продукції [5, ст.1 п. 1]. Таким чином, вже на етапі утворення ПФГ єдиним ініціюючим джерелом зафіксовано державні органи, зовсім відкинуто «ініціативу знизу» та створено адміністративний бар'єр на шляху розвитку даної форми інтеграції.

Промислово-фінансові групи здатні самостійно визначити найперспективніші галузі, суттєво оптимізувати управління фінансовими й промисловими ресурсами і побудувати виважену організаційну структуру для їх подальшого розвитку [7, с. 91].

Зокрема, С. Крикунов [4] зазначає, що ситуація з ПФГ в Україні, на жаль, не найкраща. За час дії вищезгаданого Закону переважна більшість спроб створити ПФГ, зокрема в галузях чорної та кольорової металургії, сільськогосподарського й хімічного машинобудування, які офіційно визнано стратегічно важливими для української економіки, закінчилися невдачами. На сьогодні згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 16 травня 2001 р. № 547 створено лише одну офіційну ПФГ – «Титан» [4].

Дана ситуація стає джерелом занепокоєння для українського уряду, адже промислово-фінансові групи могли б сприяти поступовому виходу України з кризи без необхідності залучення коштів урядових або міжнародних організацій. Навіть кількість неофіційних ПФГ зводиться до одного десятка, серед них «Укрпідшипник», «Смарт-Холдинг», «Донецьксталь», ММК ім.Ілліча, СКМ, ІСД, «Укрсіб», «Інтерпайп», «Приват», «Фінанси та кредит», «Енергетичний стандарт» [1, с. 236].

Слід пам'ятати, що ПФГ не має статусу юридичної особи, тому головне підприємство та її учасники укладають Генеральну угоду з виробництва кінцевої продукції ПФГ.

Генеральна угода ПФГ є багатосторонньою угодою і договором про спільну діяльність, точніше - особливим його видом, про що свідчить наявність поряд з приватноправовими значної кількості публічно-правових засад у ній. Положення, які повинна містити Генеральна угода ПФГ, регламентовані Законом. Генеральна угода підлягає затвердженню постановою КМУ, термін її дії також визначається Урядом. Перед створенням ПФГ положення Генеральної угоди разом з положеннями техніко-економічного обґрунтування вивчаються відповідним галузевим міністерством чи іншим центральним органом виконавчої влади, Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції, Фондом державного майна України та Антимонопольним комітетом України. На практиці участь у розгляді положень Генеральної угоди ПФГ беруть майже всі існуючі міністерства та центральні органи виконавчої влади, зокрема Міністерство юстиції, Міністерство промислової політики, Міністерство екології, Державна податкова адміністрація України та ін. Ними протягом двох

місяців складаються висновки стосовно поданих документів. Після цього Генеральна угода ПФГ через КМУ потрапляє до іншої публічної структури – Міжвідомчої комісії з питань формування ПФГ, яка у двомісячний термін (щодо створення транснаціональних ПФГ – у чотиримісячний термін) розглядає її та готує пропозиції КМУ. Далі Генеральну угоду ПФГ протягом місяця (для транснаціональних ПФГ – двох місяців) розглядає КМУ, після чого видає постанову про створення ПФГ. Але й після цього ще одна публічна структура – Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції протягом двох тижнів вивчає положення Генеральної угоди ПФГ [2].

Щодо виходу з ПФГ чи її реорганізації, то порядок здійснення вказаних узгоджень так само складний. У разі виходу головного підприємства ПФГ чи учасника ПФГ з групи, входження до складу ПФГ інших учасників вимагає внесення змін до Генеральної угоди, тобто зміна положень Генеральної угоди ПФГ здійснюється в порядку, передбаченому для створення ПФГ.

Таким чином, на думку багатьох спеціалістів, держава проводить надто жорсткий контроль за діяльністю ПФГ, тому об'єктивною необхідністю є пом'якшення державного регулювання процедури створення, реорганізації та розпуску ПФГ та надання учасникам ПФГ певних прав щодо саморегулювання відносин всередині групи, що зробить Генеральну угоду ПФГ більш подібною до класичного договору про спільну діяльність. Особливістю класичного договору про спільну діяльність є можливість рівних у правах та обов'язках учасників вільно змінювати положення угоди, виходити з договору, приймати до складу учасників договору нових учасників. Вони можуть за домовленістю продовжувати термін дії угоди і змінювати мету спільної діяльності [2, с. 31].

Тому поєднання положень Генеральної угоди ПФГ та принципів діяльності учасників суспільного договору дозволить привернути увагу підприємців до створення ПФГ в Україні, де фактично існує велика кількість об'єднань, які виконують функції ПФГ, але не є зареєстрованими через жорсткий державний контроль над діяльністю ПФГ, тобто є неофіційними.

Відповідно до вітчизняного законодавства, головним підприємством у ПФГ є та виробнича одиниця, яка виробляє кінцеву продукцію і здійснює її збут, тобто ним не може виступати банк, кредитно-фінансова чи торговельна установа. Але таке обмеження не є виправданим, адже в усьому світі фінансово-промислові групи (на противагу українським промислово-фінансовим) – це об'єднання підприємств навколо фінансового центру, основним завданням якого є залучення і акумулювання коштів, а також розробка інвестиційної політики і здійснення ефективних капіталовкладень. Як показує досвід, найперспективнішими є ті ФПГ, які очолюються банками. Вони активно застосовують різноманітні важелі прямого та фондового інвестування, ефективно управляють корпоративними фінансами та інвестиційними проектами. Враховуючи тенденцію до стрімкого зростання третинного сектору в економіці України (банківські, торговельні, фінансові установи), вони могли б відіграти ключову роль у створенні ПФГ в Україні та слугувати локомотивом випереджаючого розвитку стратегічно важливих галузей промисловості. Але це є можливим лише після перегляду чинного Закону.

Як показує світовий досвід, системоутворююча функція держави полягає у стимулюванні процесу об'єднання промислового і фінансового капіталів, саме тому на особливу увагу заслуговує питання державної підтримки створення промислово-фінансових груп, основними завданнями функціонування яких є:

- централізація фінансових ресурсів;
- розробка та впровадження інвестиційних та інноваційних програм;
- централізація закупівлі товарів, робіт, послуг;
- використання допоміжних фінансових інструментів;
- технічне переоснащення виробництва;
- впровадження прогресивних технологій;
- створення замкнутих циклів виробництва;
- забезпечення гарантованості поставок та збуту;
- правове забезпечення діяльності;
- лобіювання інтересів [3].

Враховуючи низку чинників і синергетичний ефект, який притаманний промислово-фінансовим групам, можна стверджувати, що ПФГ знаходяться в набагато кращому фінансовому, конкурентному стані порівняно з окремими підприємствами, але ця перевага відчувається лише на внутрішньому ринку. На зовнішньому ринку внаслідок глобалізаційних процесів зростає відкритість української економіки для зовнішнього світу, тим самим змушуючи вітчизняні компанії змінювати свої стратегічні пріоритети та адаптуватися до наявних конкурентних умов.

Сьогодні в українському бізнесі відбуваються мотиваційні зміни, серед яких слід згадати:

1. Потреба у зовнішніх інвестиціях і бажання легалізації капіталу. Період, коли ПФГ фінансували свій бізнес із власних ресурсів, завершився, і більшість груп орієнтуються на одержання позикових коштів, в тому числі на світових ринках капіталу.

2. Легалізація власності, яка передбачає не лише відмову від офшорних схем володіння підприємствами, але й чітке закріплення прав власності за єдиною структурою [7, с. 91-92].

Таким чином, прагнення прозорої фінансової звітності та захищеність прав власності ПФГ стануть основним стимулом для реструктуризації українських груп та оптимізації їх структури з метою залучення іноземного капіталу.

Держава зацікавлена у припливі іноземного капіталу в українську промисловість, в тому числі за посередництва промислово-фінансових груп, оскільки українські підприємства починають конкурувати з нерезидентами не тільки на зовнішніх ринках, але й в Україні, де великий іноземний капітал вже має змогу диктувати умови на окремих ринках. Тому держава має розробити сприятливі умови для функціонування ПФГ в Україні, в першу чергу - шляхом відповідних змін у законодавстві.

Висновки. Не потребує доведення, що утворення ПФГ є важливою віхою у розбудові багатокладної системи господарювання в Україні. Об'єднання промислових можливостей і банківського капіталу завжди має позитивні результати – збільшення обсягів виробництва, впровадження нових технологій,

прискорення інноваційних процесів тощо. До того ж, вітчизняні ПФГ здатні підтримувати високий рівень конкурентоспроможності, оскільки в Україні майже немає ефективно функціонуючих окремих підприємств.

Недосконалість українського законодавства в сфері регулювання процесів створення і діяльності ПФГ гальмує поширення промислово-фінансової інтеграції. Відсутність державної підтримки, державних гарантій діяльності, податкових пільг, тимчасовий характер функціонування, громіздкий і складний порядок утворення, невизначеність організаційної структури, схеми внутрішніх зв'язків та форм управління групою – всі ці недоліки негативно впливають на підтримку інтересу до створення ПФГ.

Усі вищеперелічені аспекти створення ПФГ в подальшому нададуть ряд переваг підприємствам-учасникам та економіці в цілому, серед яких нам хотілося б виділити:

- зниження вірогідності банкрутства і підвищення стійкості підприємств, фінансово-кредитних та інших установ до зовнішніх впливів економічного і політичного характеру за рахунок об'єднання капіталу [6];

- можливість створення сильної матеріально-фінансової і наукової бази, достатньої не тільки для фізичного виживання підприємств, організацій, фінансових інститутів в умовах кризи, а також для подальшого їх розвитку і вдосконалення;

- розширення можливості виробництва високоякісної і конкурентоспроможної на світовому ринку продукції та її реалізації, кооперації між підприємствами в межах України, розвитку соціальної сфери;

- перерозподіл управлінських функцій держави за рахунок передачі частини прав міністерств і відомств керівним органам ПФГ;

- стабілізація процесів оподаткування і ціноутворення;

- можливість протидії некерованому проникненню великих іноземних монополій в національну економіку шляхом створення високоефективної імпортозамінюючої продукції;

- концентрація на міжгалузевій основі, дієва конкуренція між кількома ПФГ за державні замовлення, в тому числі на ринках інших держав.

Перелік посилань

1. Лепак Р.І. Тенденції розвитку і перспективи промислово-фінансових груп в Україні / Лепак Р.І. // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – Львів:НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.9. – 308 с. (с. 233-239). – ISSN: 1994-7836.

2. Дерев'яно Б.В. Договірне регулювання відносин у ПФГ / Дерев'яно Б.В. // Економіка. Фінанси. Право; Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал / АФ «Аналітик»; Академія муніципального управління. – К., 2006. – №8. – С.30–34.

3. Зайцева Н.В. Цілі та задачі створення промислово-фінансових груп на сучасному етапі розвитку економіки України / Зайцева Н.В. // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал / НАНУ. – К.,2005. - №4(46). – С.65-72. – ISSN: 1993-6788.

4. Інформація з ресурсу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1234>.

5. Крикунов С. Промисловість+Фінанси=ПФГ / Крикунов С. // Юридичний журнал . – Київ: ВО ТОВ «Юстиніан». – 2004. - №6.

6. Про промислово-фінансові групи в Україні: Закон України від 21.11.1995 №437/95 – ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua.

7. Заболотний Г.М. Стратегічні індустріальні кластери і конкурентоспроможність компаній (підприємств) на світовому ринку : посібник / Заболотний Г.М., Ступницький А.М. // Рекомендовано Міністерством агрополітики України. – Вінниця: ВКП «Нілан ЛТД», 2004. – 192 с.

8. Нетесаний Ю.В. Промислово-фінансові групи як ефективна форма організації бізнесу / Нетесаний Ю.В. // Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал/ НАНУ. – К., 2008. - №3. - С. 89–93. – ISSN: 1993-6788.

Монтик О.Н.

к.э.н., доцент, Белорусский национальный технический университет

МЕТОДЫ ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ИННОВАЦИИ

В данной статье рассматриваются вопросы оценки конкурентоспособности новой продукции промышленного предприятия. Предлагается комплексная методика оценки конкурентоспособности на разных этапах жизненного цикла продукции: разработки и внедрения новой продукции, ее производства, реализации, эксплуатации и сервисного обслуживания. В итоге определяется интегральный коэффициент, позволяющий принимать обоснованное управленческое решение по поводу

возможности успешной реализации инновации на рынке.

This article deals with the estimation of a new product competitiveness for an industrial enterprise. A new method of estimation of innovation product competitiveness is offered in the article. This method is based on product life cycle: engineering, production, sales, consumption and service. As a result, general competitiveness coefficient is calculated. This method lets company top management to make grounded decisions for innovation production and sales.

Ключевые слова: новшество, инновация, жизненный цикл, производство, реализация, конкуренция, конкурентоспособность, сервис, сбыт.

Введение. Конкуренция и конкурентная борьба являются главным фактором, обеспечивающим устойчивое функционирование как национальной экономики, так и отдельного субъекта хозяйствования – предприятия. Конкуренция является одним из важных инструментов рынка, так как, отбирая лучшие индивидуальные решения участников рыночных отношений, является для общества в целом способом открытия нового, создания новых видов продукции, новых технологий и прочих инноваций. Именно рыночная конкуренция выбирает наиболее жизнеспособные инновации, наилучшие продукты и технологии, которые будут приняты потребителями. Результаты конкуренции отражает конкурентоспособность. Конкурентоспособность представляет собой внутреннее свойство субъекта, выявленное в результате конкуренции, отражающее его соответствие требованиям рынка, способность